

Asia: VN/25525/2023

Luonnos valtioneuvoston periaatepäätökseksi kansallisesta ohjelmasta demokratian ja osallistumisen edistämiseksi (demokratiaohjelma)

Lausunnonantajan lausunto

Saate lausunnolle ja/tai koko periaatepäätösluonnosta koskevat yleiset huomiot

Seta kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto demokratiaohjelmaa koskien. Seta pitää erittäin tärkeänä demokratian vahvistamista Suomessa ja kansainvälisesti sekä kansalaisyhteiskunnan toimijoiden ymmärtämistä oleellisena osana demokraattista yhteiskuntaa.

Kiitämme siitä, että ohjelmassa on melko kattavasti huomioitu lapset ja nuoret sekä mainittu myös haavoittuvassa asemassa olevat väestöryhmät. Nämä ryhmät tulisi huomioida ohjelmassa vielä läpileikkaavammin. Ohjelman toimenpiteiden toteutuksessa tulee varmistaa tarvittavat resurssit ja osaamistarpeet, jotta nämä ryhmät tulevat aidosti huomioituiksi ja osallisiksi.

Kunta-, alue- ja eduskuntavaaleihin liittyen tulisi huomioida haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät paitsi äänestäjinä, myös ehdokkaina. Vihapuhe, kielteinen asenneilmapiiri ja virheelliset väittämät seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin – samoin kuin muihin vähemmistöihin – kohdistuen asettavat esteitä vähemmistöön kuuluvien henkilöiden ehdolle asettautumiselle. Vähemmistöön kuuluvilla ehdokkailla voi olla perusteltua pelkoa syrjinnästä, häirinnästä, vihapuheesta ja maalittamisesta vaalivaiheeseen liittyvän näkyvyyden seurauksena. Demokraattisessa yhteiskunnassa jokaisella tulee voida olla yhdenvertainen oikeus asettua ehdolle ja tehdä vaalityötä, joten syrjintää, häirintää, vihapuhetta ja maalittamista tulee ennaltaehkäistä sekä tehokkaasti puuttua niihin.

Demokratian ja osallistumisen toteutuminen edellyttää laajan ja vahvan kansalaisyhteiskunnan toimintaa. Erityisesti aliedustettujen ja haavoittuvassa asemassa olevien ihmisryhmien osallisuus ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen toteutuu useimmiten ensisijaisesti kolmannen sektorin toimijoiden kautta. Jotta kansalaisyhteiskunnan toimijat voivat edistää demokratian ja ihmisoikeuksien toteutumista, tulee niiden riittävät toimintaedellytykset turvata mm. rahoituksen ja lainsäädännön avulla.

LUKU 3.1 Edistämme äänestysaktiivisuutta

Yleiset huomiot

-

Tavoitelinjaus 1: Etsimme keinoja lisätä erityisesti nuorten äänestysaktiivisuutta sekä tasoittaa väestöryhmien ja alueiden välillä havaittuja eroja äänestysaktiivisuudessa ja pysäyttää eriytymiskehitys.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat nuoret aikuiset tulee tunnistaa haavoittuvassa asemassa olevana ryhmänä, joiden äänestämisaktiivisuutta voidaan tukea mm. huolehtimalla siitä, että (poliittinen) keskustelu seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin liittyen on asiallista ja tietopohjaista, virheelliset väittämät korjataan eikä vihapuhetta sallita.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **ymmärrettävä ja saavutettava vaalitiedotus ja -viestintä,**
- **äänestyspaikkojen saavutettavuuden ja esteettömyyden varmistaminen,**
- **kuntien kannustaminen kuulemaan nuoria ja huomioimaan eri ikäryhmiä äänestyspaikkojen sijoittelussa,**
- **yhteistyö kansalaisjärjestöjen ja muiden keskeisten sidosryhmien kanssa erityisesti ensi kertaa äänestävien nuorten aikuisten ja muita heikommassa asemassa olevien äänioikeutettujen tavoittamiseksi.**

Äänestyspaikkojen tulee olla helposti saavutettavissa, saavutettavia ja esteettömiä jokaisella paikkakunnalla. Äänestyspaikkojen tulee olla kohtuullisen matkan päässä, eikä niille matkustamisesta saa koitua kenellekään kohtuuttomia kuluja. Kansalaisjärjestöjen kanssa tehtävässä yhteistyössä tulee huomioida haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät, kuten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt.

Sukupuolivähemmistöön kuuluvien henkilöiden kynnystä äänestämiseen voi nostaa se, että henkilöllisyystodistukseen merkitty juridinen sukupuoli ja virallinen nimi voivat olla ristiriidassa henkilön sukupuoli-identiteetin ja kutsumanimen kanssa. Äänestyspaikan henkilökunnan voidaan pelätä tekevän äänestäjän ulkonäön tai sukupuolen ilmaisun perusteella tulkintoja hänen sukupuolestaan, ja mikäli nämä tulkinnat ovat ristiriidassa henkilöllisyystodistukseen merkityn juridisen sukupuolen kanssa, voi tilanteesta seurata ei-toivottua huomiota tai syrjivää tai häiritsevää käytöstä äänestyspaikan henkilökunnan toimesta. Tämä ei-toivotun huomion, syrjinnän tai häirinnän pelko voi estää sukupuolivähemmistöön kuuluvia henkilöitä äänestämästä. Äänestyspaikkojen henkilökunnalle tulee olla selkeä ohjeistus siitä, miten äänestäjän tunnistaminen tehdään tavalla, joka on sukupuolisensitiivinen ja myös sukupuolivähemmistöön kuuluvalle henkilölle sujuva ja turvallinen kokemus. Tämä edistää äänestämisen saavutettavuutta sukupuolivähemmistöön kuuluville henkilöille.

Tavoitelinjaus 2: Lisäämme lasten ja nuorten mahdollisuuksia saada tietoa vapaiden vaalien merkityksestä ja harjoitella äänestämistä.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- yhteistyö ja vuorovaikutus valtioneuvoston, hyvinvointialueiden ja kuntien, kirjastojen, koulujen, oppilaitosten ja kolmannen sektorin toimijoiden kesken,
- lapsi- ja nuoriystävällisen, saavutettavan, ymmärrettävän ja puoluepoliittisesti neutraalin tiedon tuottaminen ja viestintä vaaleista, eri hallintotasojen tehtävistä, puolueiden arvoista ja äänestämisestä niissä kanavissa missä lapset ja nuoret viettävät aikaansa ja osana demokratiakasvatusta.

-

LUKU 3.2 Vahvistamme lasten ja nuorten osallisuutta

Yleiset huomiot

-

Tavoitelinjaus 3: Vahvistamme kuntien ja hyvinvointialueiden nuorisovaltuustojen asemaa sekä yhteistyötä ja vuorovaikutusta muiden lapsia ja nuoria edustavien toimielinten, kuten oppilas- ja opiskelijakuntien, ja haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten parissa työskentelevien toimijoiden kanssa.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat lapset ja nuoret tulee tunnistaa haavoittuvassa asemassa olevana ryhmänä, joiden osallisuuden esteitä ovat mm. vihamielinen ilmapiiri ja vihapuhe. Yhteistyötä tulee tehdä tämän kohderyhmän kanssa työskentelevien toimijoiden kanssa.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- kuntalain ja hyvinvointialuelain toimivuuden arviointi nuorisovaltuustoja koskevien säännösten osalta,
- tuki ja koulutus kuntien, hyvinvointialueiden sekä koulujen ja oppilaitosten henkilöstölle niin yleissivistävässä kuin ammatillisessa koulutuksessa.

-

Tavoitelinjaus 4: Vahvistamme lapsi- ja nuoriystävällistä osallistumista ja kuulemista heitä itseään koskevissa asioissa.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- lasten ja nuorten kuulemisen ja osallistumisen merkityksen painottaminen avoimen lainvalmisteluprosessin kehittämisessä,
- viranhaltijoiden tukeminen ja kuulemis- ja vuorovaikutusosaamisen lisääminen,

- jo olemassa olevien lasten ja nuorten osallistumisen ja kuulemisen rakenteiden tehokkaampi hyödyntäminen valmistelussa ja päätöksenteossa,
- hyvien käytänteiden kokoaminen ja levittäminen,
- osallistumis- ja kuulemistoimien vaikuttavuuden arvioinnin, mittaamisen ja seurannan kehittäminen sekä sidosryhmäviestintä osallistumisen tuloksista.

Lasten ja nuorten kuulemisessa tulee huomioida seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuus ja varmistaa turvallinen osallistuminen kuulemisprosesseihin myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluville lapsille ja nuorille. Tämä edellyttää muun muassa kuulemisia toteuttavien ammattilaisten osaamisen vahvistamista.

LUKU 3.3 Kehitämme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyviä käytäntöjä

Yleiset huomiot

-

Tavoitelinjaus 5: Vahvistamme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen jatkumoa eri kouluasteiden välillä varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle ja tiivistämme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kansallisen tason yhteistyötä, koordinoitua ja seuranta.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeudet tulee huomioida osana ihmisoikeuskasvatusta. Lapsen oikeutta tietoon tulee toteuttaa mm. kertomalla kaikille lapsille ja nuorille heidän omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan.

Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksessa tulee huomioida eri väestöryhmien erilaiset osallistumisen esteet ja opettaa myös kasvatuksen kohteena olevat lapset ja nuoret tunnistamaan ja mahdollisuuksien mukaan purkamaan näitä esteitä.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kansallisen kehittämisen koordinoinnin ja seurannan kehittämistyö yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa keskeisten toimijoiden, kuten Opettajankoulutusfoorumin, yliopistojen ja korkeakoulujen, Opetushallituksen sekä vapaan sivistystyön toimijoiden kanssa,
- mitattavissa olevan seurantatiedon kehittäminen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta koskevien, opetussuunnitelmien ja tutkinnon perusteissa määriteltyjen oppimistavoitteiden toteutumisesta varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisen asteen opetuksessa.

-

Tavoitelinjaus 6: Parannamme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyvien käytäntöjen sekä opetusmateriaalien ja -menetelmien laatua ja saatavuutta kansallisesti.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- jo olemassa olevien hyvien käytäntöjen, materiaalien ja menetelmien skaalaaminen ja levittäminen valtakunnallisesti varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle
- demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen käytännön toteuttamisvaihtoehtojen ja ratkaisumallien kehittäminen yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa keskeisten sidosryhmien, kuten kolmannen sektorin toimijoiden, vanhempien ja muiden lähiyhteisötoimijoiden kanssa.

Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta toteuttavien kolmannen sektorin toimijoiden rahoitus ja toimintaedellytykset tulee turvata, jotta pitkäjänteisesti kehitetty asiantuntijuus näissä teemoissa ei katoa. Suuri osa käytössä olevista materiaaleista on järjestöjen tuottamaa, ja materiaalien päivittäminen ja uusien kehittäminen vaatii resursseja.

Kolmannen sektorin toimijoiden mahdollisuus toteuttaa opetussuunnitelmien mukaista demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta kouluissa ja oppilaitoksissa tulee turvata. Mm. tieto seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuudesta ja omista oikeuksista kuuluu ikätasoisesti kaikille perusopetuksen oppilaille. Kolmannen sektorin toimijat tuottavat tärkeää kokemus- ja tutkimuspohjaista tietoa näistä aiheista yleisiä oppimateriaaleja täydentämään. Näiden avulla turvataan sitä, että lapsen oikeus tietoon toteutuu monipuolisesti.

Tavoitelinjaus 7: Vahvistamme siviilipalveluskoulutukseen, kotoutumiskoulutukseen, monikieliseen yhteiskuntaorientaatioon sekä varusmiespalvelukseen osallistuvien tietämystä ja osaamista demokratiasta.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- siviilipalveluskoulutuksen, kotoutumiskoulutuksen ja monikielisen yhteiskuntaorientaation sekä varusmiespalveluksen opetussuunnitelmien ja -sisältöjen tarkastelu demokratia- ja osallisuusteemojen näkökulmista.

Varusmiespalveluksen ja siviilipalveluskoulutuksen sukupuolittuneisuus ja siihen liittyvät sukupuolinormit tulee huomioida ja toteuttaa sukupuolitietoista demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta.

Kotoutumiskoulutuksen ja monikielisen yhteiskuntaorientaation sisällöissä tulee huomioida se, että lähtömaiden lainsäädäntö tai yhteiskunnan normit ja rakenteet eivät välttämättä salli keskustelua seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä, eikä kaikissa kielissä ole asiallisia sanoja näistä aiheista puhumiseen. Tulee huomioida, että näihin koulutuksiin osallistujien joukossa seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöön kuuluvat ihmiset voivat olla erityisen haavoittuvassa asemassa sekä

varmistaa, että kohderyhmä saa tietoa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ihmisoikeustilanteesta Suomessa.

Asevelvollisuutta tulee arvioida myös tasa-arvon näkökulmasta tarkastellen sitä, onko nykyinen laki syrjivä sukupuolen perusteella. Lisäksi tulee aktiivisesti poistaa esteitä sateenkaari-ihmisten osallistumisen tieltä eli purkaa normeja, jotka johtavat käytännössä sukupuoli-identiteettiin tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaan syrjintään tai ennakkoluuloihin varusmiespalveluksessa.

LUKU 3.4 Vahvistamme hyvän keskustelun ja mielipiteen vaihtamisen kulttuuria yhteiskunnassa

Yleiset huomiot

Vihapuheen vaikutus osallisuutta heikentävänä tekijänä tulee huomioida. Vihapuheen ennaltaehkäisyyn ja siihen puuttumiseen tulee varata resursseja ja kehittää käytäntöjä.

Dialogia jännitteisistä aiheista käytäessä tulee selkeästi linjata, että vihapuhetta ei voida perustella mielipiteen esittämisenä tai sananvapauden toteuttamisena.

Lisäksi tulee tunnistaa erilaisiin vähemmistöpositioihin liittyvät osallistumiseen vaikuttavat tekijät, mm. vähemmistöstressi ja olemassa olevat valtahierarkiat.

Tavoitelinjaus 8: Parannamme monikanavaisia osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia erilaisten alueiden ja eri väestöryhmien, erityisesti lasten ja nuorten erilaiset osallistumisen edellytykset sekä haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret huomioon ottaen.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat lapset ja nuoret tulee tunnistaa haavoittuvassa asemassa olevana ryhmänä, joiden osallisuuden esteitä ovat mm. vihamielinen ilmapiiri ja vihapuhe.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- uudenlaisten, valtakunnallisten osallistumisen ja vaikuttamisen keinojen ja rakenteiden kehittäminen ja testaaminen,
- jo olemassa olevien osallistumisen rakenteiden vakiinnuttaminen,
- digitaalisten vaikuttamiskanavien lapsi- ja nuorisoystävällisyyden parantaminen ja niiden tunnettuuden lisääminen,
- hallinnon ja kansalaistoimijoiden ratkaisukeskeisen kumppanuuden vahvistaminen erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien tavoittamiseksi sekä vuoropuhelun lisäämiseksi heitä koskevassa päätöksenteossa.

Tulee huomioida aliedustettujen ja vihapuheen kohteeksi joutuvien ryhmien osallisuuden esteet olemassa olevissa ja kehitettävissä osallistumisen rakenteissa sekä aktiivisesti purkaa näitä esteitä. Aliedustettujen ja vihapuheen kohteeksi joutuvien ryhmien edustajia tulee kuulla siitä, millaisia tarpeita heillä on osallistumisen rakenteille.

Tavoitelinjaus 9: Tuemme suoran kansalaisosallistumisen mallien kehittämistä ja dialogisten menetelmien käyttöönottoa päätöksentekoprosesseissa eri hallinnontasoilla.

Mahdollisuus tehdä kansalaisaloitteita eduskunnalle on tärkeä osa demokratiaa ja kansalaisten osallistumista. Olisi tarpeen kuitenkin vahvistaa tätä aloitemahdollisuutta varmistamalla aloitteiden sujuva ja riipeä käsittely eduskunnassa. Nykyisessä järjestelmässä aloitteita on rauennut, koska niitä ei ole ehditty käsitellä tai koska puolueet ovat olleet erimielisiä käsittelystä.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **niin sanotun puntaroivan demokratian menetelmien, kuten kansalaisraatien tai -paneelien, sekä dialogisten menetelmien käyttöönotto valtioneuvoston strategisten linjausten valmistelussa ja osana olemassa olevia kuulemisen ja osallistumisen kanavia,**
- **kansallisten dialogien mallin jatkokehittäminen, dialogien toteuttaminen ja niiden tulosten parempi hyödyntäminen,**
- **paikallisesti ja alueellisesti kehitettyjen hyvien dialogikäytäntöjen ja -mallien levittäminen valtakunnallisesti,**
- **eduskunnan, hyvinvointialueiden ja kuntien kannustaminen puntaroivan keskustelun käyttämiseksi päätöksentekonsa tukena.**

Paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti tulee tehdä yhteistyötä aliedustettuja ja vihapuheen kohteeksi joutuvia ryhmiä edustavien järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa, jotta näiden ryhmien ääni saadaan kuuluviin mm. kansalaisraadeissa ja –paneeleissa.

LUKU 3.5 Kehitämme paikallishallintoa ja varmistamme lähidemokratian toteutumisen

Yleiset huomiot

-

Tavoitelinjaus 10: Seuraamme ja edistämme asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumista hyvinvointialueilla ja kunnissa.

Osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien arvioinnissa ja seurannassa tulee huomioida se, keiden ääni ei riittävästi pääse kuuluviin eli mitkä ryhmät ovat aliedustettuja, sekä kohdennetusti mahdollistaa ja tukea näiden aliedustettujen ryhmien osallistumista.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- hyvinvointialueuudistuksen vaikutusten arviointi asukkaiden ja palvelunkäyttäjien tosiasiallisiin osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksiin kunnissa ja hyvinvointialueilla sekä alueelliseen yhdenvertaisuuteen,
- alueellisen ja paikallisen demokratian kehittäminen ja osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Yhteistyöhön alueellisen ja paikallisen demokratian kehittämiseksi ja osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämiseksi tulee ottaa mukaan eri aliedustettuja ryhmiä edustavia järjestöjä ja muut toimijat.

Tavoitelinjaus 11: Tuemme demokratian ja osallistumisen näkökulmaa osana alue- ja paikallishallinnon johtamista ja päätöksentekoa.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- hyvinvointialueiden ja kuntien välisen rajapinnan sekä ministeriöiden välisen työnjaon selkeyttäminen alueellisen ja paikallisen demokratian ja osallistumisen edistämiseen liittyen,
- asukkaiden osallistumisen tarkasteleminen johtamisen ja hallinnon kysymyksenä ja osana päätöksentekoa,
- tietopyynnön sekä kuntalais- ja hyvinvointialuealoitteen tunnettuuden, käytön ja kehittämisen selvittäminen,
- demokratiaosaamisen lisääminen julkisissa palveluissa.

-

LUKU 3.6 Kehitämme kansallista demokratiapolitiikkaa

Yleiset huomiot

-

Tavoitelinjaus 12: Jatkamme kansallisen demokratiapolitiikan johdonmukaista kehittämistä perustuen demokratianäkemykseen, jossa perusoikeudet, sananvapaus, oikeusvaltioperiaate, hyvä hallinto, kansalaisten osallistuminen ja korruption kitkeminen nähdään tärkeinä, toisistaan riippuvaisina demokratian elementteinä.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- demokratiapolitiikan nykyistä tiiviimpi ja systemaattisempi koordinaatio suhteessa esimerkiksi hallinto-, tieto-, media- ja teknologiapolitiikkatoimiin,

- yhteistyö akateemisen tutkimuksen kanssa demokratiapolitiikan tietoperustan ja tietoperusteisen päätöksenteon vahvistamiseksi.

-

Tavoitelinjaus 13: Vahvistamme kansallisen demokratiapolitiikan ja demokratian edistämistoimien vaikuttavuuden arviointia, seurantaa ja läpinäkyvyyttä.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- kansallisen demokratiaindikaattorityön kehittäminen,
- osallistuminen Suomen demokratian tilan arviointi- tai auditointityöhön yhteistyössä keskeisten sidosryhmien kanssa,
- hallituksen demokratiapoliittisista toimenpiteistä ja niiden vaikuttavuudesta viestiminen avoimesti, saavutettavasti ja läpinäkyvästi.

-

LUKU 3.7 Edistämme demokratiaa Euroopan unionissa ja kansainvälisesti

Yleiset huomiot

-

Tavoitelinjaus 14: Edistämme demokratiaa ja ihmisoikeuksien toteutumista Euroopan unionissa ja kansainvälisesti, ja vahvistamme näin myös turvallisuutta, vakautta ja kriisinkestävyyttä.

On tärkeää tunnistaa ihmisoikeuksia ja demokratiaa heikentävät kehityskulut, joita on parhaillaan käynnissä useissa Euroopan unionin maissa ja EU:n ulkopuolella. Keskeiset ihmisoikeuksia ja demokratiaa vastustavat/heikentävät ryhmät ja toimijat tulee tunnistaa ja työskennellä sekä itsenäisenä valtiona että osana EU:ta näiden kehityskulkujen pysäyttämiseksi.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- demokratiatoimien jatkumon, hyvän hallinnon ja avoimuuden kehittämisen sekä vaaliturvallisuustyön syventämisen edistäminen EU:ssa,
- tietoisuuden lisääminen demokratian ja kansalaisyhteiskunnan tukemiseen suunnatuista EU-rahoituslähteistä kansallisesti,
- aktiivinen vaikuttaminen Euroopan neuvoston roolin kehittämiseen demokratiakysymyksissä,
- osallistuminen Team Europe Democracy -aloitteeseen,

- kehitysyhteistyömäärärahan kohdentaminen strategisesti demokratian, oikeusvaltion, ihmisoikeuksien ja kansalaisyhteiskuntien vapaan toimitilan tukemiseksi huomioiden erityisesti niin kutsuttujen tasapainottavien tai vastapainojen instituutioiden toimintaa.

Kehitysyhteistyömäärärahoja tulee kohdistaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ihmisoikeuksien edistämiseksi työskenteleville tahoille erityisesti niissä maissa ja niillä alueilla, joissa paikallisen rahoituksen saaminen on vaikeaa tai mahdotonta ja kansalaisyhteiskunnan toimitila on näiden aiheiden osalta kapea. Rahoitusta tulee kohdistaa niin kansainvälisille kattojärjestöille, alueellisille toimijoille kuin maakohtaisille toimijoillekin, jotta työ seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksien edistämiseksi mahdollistuu erilaisissa toimintaympäristöissä.

Tavoitelinjalus 15: Tiivistämme Suomen kansainvälisen demokratiatyön koordinoitua ja kansainvälisten demokratiasuositusten toimeenpanon seurantaä kansallisella tasolla.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- valtioneuvoston kansainvälisten demokratia-asioiden koordinaatiojärjestelmän perustaminen,
- kansainvälisten valvontaelinten ja järjestöjen suositusten kansalliseen toimeenpanoon panostaminen.

-

1 Tilannekuva: Demokratian tila kansainvälisesti ja Suomessa

Yleiset huomiot

-

Esitetty tilannekuva on ajantasainen, perustuu tutkittuun tietoon ja antaa kattavan kuvan demokratian tilasta kansainvälisesti ja Suomessa

3

Tilannekuva toimii hyvänä taustoitukseä periaatepäätöksessä esitettyihin linjauksiin

3

2 Demokratiapolitiikka Suomessa ja Euroopan unionissa

Yleiset huomiot

-

3 Suomen osallistuminen kansainväliseen demokratiayhteistyöhön

Yleiset huomiot

-

Ryhtä Teija
Seta ry